

Війна у медіа та медіавійна

*експертна оцінка різних аспектів
висвітлення воєнних подій на Сході в
українських медіа (вересень 2014р.)*

Київ 2014

Автори:

1. *Іванов В.Ф.*, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри реклами та зв'язків з громадськістю Інституту журналістики КНУ ім.Тараса Шевченка, президент Академії української преси
2. *Совенко О.С.*, провідний соціолог навчальної лабораторії прикладних соціологічних досліджень факультету соціології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
3. *Волошенюк О.В.*, провідний мистецтвознавець відділу кіномистецтва Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. Максима Рильського НАН України, виконавчий директор Академії української преси

Останнім часом слова «війна», «військові операції», «обстріли» та «окупація» займають ключові позиції в нашій медіа-комунікації. Інформаційний простір своєю чергою стає додатковим гравцем у фактологічному, інтерпретаційному протистоянні суб'єктів. Від правдивості, точності та об'єктивності поданої інформації залежить самовизначення, ідентифікація та відповідне тлумачення подій громадянами, а надто – і їх подальша стратегія дій.

За таких обставин роль медіа складно переоцінити. Тенденційне, неповне, неправдиве чи патріотично обумовлене висвітлення подій дає підстави для різких змін настроїв аудиторії, кардинальної підміни ідеалів чи ціннісних орієнтирів у соціальному житті.

В даному експертному опитуванні ми піддали оцінці з боку експертів виконання журналістських стандартів українськими медіа, а також – інтенсивність та вектор вживання ними «мови ворожнечі».

Експертами виступили науковці: медіа аналітики, викладачі дисциплін масової комунікації, соціологи, політологи, професійно приналежні до аналітичної діяльності щодо мас-медіа (всього 21 особа) з різних регіонів України. Більшість з них (15 осіб) представляють насамперед освітні організації, 3 особи працюють у недержавних організаціях, по 1 особі у дослідницькій, державно-адміністративній, медійній організаціях. Досвід наукової / аналітичної роботи експертів складає від 8 до 40 років.

Польовий етап дослідження відбувся у термін 9-16 вересня 2014р.

Об'єкт дослідження: висвітлення воєнних подій на Сході в українських медіа.

Предмет дослідження: дотримання професійних журналістських стандартів українськими медіа під час висвітлення воєнних подій на Сході країни.

Метод:

Напівформалізовані експертні опитування (вересень 2014р.) щодо оцінки дотримання стандартів професійної журналістики українськими медіа під час висвітлення воєнних подій на Сході країни.

Процедура:

Експерти аргументовано оцінюють дотримання журналістських стандартів, а саме: збалансованість *точок зору та об'єктивність; достовірність, відокремлення фактів від коментарів; повнота; точність; своєчасність подання інформації* різними медіа під час висвітлення воєнних подій на Сході країни, а також – наявності в медіа «мови ворожнечі» та її спрямованість.

Мета дослідження:

Визначення думки експертів щодо дотримання чи порушення різними медіа журналістських стандартів під час висвітлення воєнних подій на Сході країни.

Задачі дослідження:

- З'ясувати найбільш популярні джерела інформування експертів щодо перебігу воєнних подій на Сході країни;
- Побудувати рейтинг довіри експертів до різних джерел інформації щодо перебігу воєнних подій на Сході країни;
- Охарактеризувати виконання наступних стандартів професійної журналістики різними медіа: *дотримання балансу точок зору та об'єктивності; достовірності, відокремлення фактів від коментарів; повноти; точності; своєчасності;*
- Визначити інтенсивність та спрямованість вживання «мови ворожнечі» різними медіа під час висвітлення воєнних подій на Сході країни.

Особливості дослідження:

Внаслідок високої соціальної, політичної напруги в нашому суспільстві, викликаній насамперед масштабними військовими протистояннями в Донецькій та Луганській областях, а також наявності локальних порушень звичного режиму доступу до медіа в деяких місцевостях, зокрема – відключення / заборона деяких інформаційних джерел та інше, частина запрошених нами експертів не змогли прийняти участь у дослідженні.

Основні результати дослідження

1. Найбільш популярні джерела інформування експертів щодо перебігу воєнних подій на Сході країни.

Всі наші експерти уважно слідкують послугуючись різними медіа за перебігом політичних подій в країні, особливо – за воєнними інцидентами та їх відлунням, що ми з'ясували спеціальним питанням «**Наскільки уважно Ви слідкуєте за висвітленням у медіа воєнних подій на Сході країни?**».

Зокрема переважна більшість експертів погоджується з тим, що «**медіа на даний час реально конкурують між собою, висвітлюючи події на Сході країни**», а оцінюючи інтенсивність споживання різних джерел, експерти надають найвищі бали *онлайнвиданням* (4,6 в середньому) та *соціальним мережам* (4,1), по 3 бали інтенсивності споживання отримують *телебачення* і *власні спостереження та джерела*. На останніх позиціях за інтенсивністю споживання *радіо* (1,9) та *друкована преса* (2 бали).

Наскільки інтенсивно Ви споживаєте інформацію щодо воєнних подій на Сході країни з кожного з наведених джерел? Оцініть кожне джерело за шкалою 1-5, де 1 – найменше споживаю, 5 – найбільше.

№	Джерела	Споживання інформації (1-5)
1.	Інтернет: онлайнвидання / сайти новин	4,6
2.	Інтернет: соціальні мережі тощо	4,1
3.	Телебачення	3
4.	Власні спостереження та джерела	3
5.	Знайомі-колеги, їх думки та висновки	2,6
6.	Знайомі та друзі – очевидці подій, їх близькі та ін.	2,4
7.	Друкована преса	2
8.	Радіо	1,9

2. Рейтинг довіри експертів до різних джерел інформації щодо перебігу воєнних подій на Сході країни.

Цікаво порівняти між собою інтенсивність споживання різних джерел інформації та довіру до них. Так, оцінюючи довіру до вживаних джерел, експерти на перше місце поставили *власні спостереження та джерела* (4,3), усереднені бали отримали такі джерела, як *онлайнвидання, соціальні мережі, знайомі-колеги* (по 3,3) та *знайомі-друзі* (3,2), а інші джерела – 2,6 - 3,1 бали. Тобто, споживання *інтернету* є трохи більш інтенсивним, аніж прояв довіри до нього, а от *власним спостереженням та джерелам* експерти довіряють набагато більше, аніж користуються ними.

Наскільки Ви довіряєте даним джерелам у висвітленні воєнних подій на Сході країни? Оцініть кожне джерело за шкалою 1-5, де 1 – найменше довіряю, 5 – найбільше.

№	Джерела	Довіряю (1-5)
1.	Власні спостереження та джерела	4,3
2.	Інтернет: онлайнвидання / сайти новин	3,3
3.	Інтернет: соціальні мережі тощо	3,3
4.	Знайомі-колеги, їх думки та висновки	3,3
5.	Знайомі та друзі – очевидці подій, їх близькі та ін.	3,2
6.	Друкована преса	3,1
7.	Телебачення	2,8
8.	Радіо	2,6

Коментар експерта:

«Соціальні мережі, з одного боку, є тим джерелом інформації, якому довіряють. З іншого, вони є оперативними. Недоліки соцмереж – агресивний стиль викладу повідомлень та породження вульгарної громадської журналістики, яка викривлює сутність подій, припускає низький рівень текстів та знижує довіру до ЗМІ, які намагаються витримувати стандарти».

3. Виконання основних стандартів професійної журналістики різними медіа під час висвітлення воєнних подій на Сході країни.

Експертам запропоновано оцінити роботу сучасних медіа з точки зору дотримання основних стандартів професійної журналістики.

Слід зазначити, що загалом дотримання журналістських стандартів отримує сукупну оцінку «вище середнього», а найвище оцінено *своєчасність* (оперативність) – 3,6 балів. Майже на рівні середнього балу експерти оцінюють *достовірність* та *баланс точок зору* – 2,8 та 2,7 балів.

Наскільки відповідають, на Вашу думку, матеріали, які Ви споживаєте з висвітлення воєнних подій на Сході країни в медіа загалом, наступним стандартам професійної журналістики? Оцініть за шкалою 1-5, де 1 – найменше відповідають, 5 – найбільше.

№	Стандарти професійної журналістики	Оцінка (1-5)
1.	баланс точок зору / об'єктивність	2,7
2.	достовірність	2,8
3.	відокремлення фактів від коментарів	2,5
4.	повнота	2,5
5.	точність	2,5
6.	своєчасність	3,6

Коментуючи дані питання, експерти зазначають, що особливостями висвітлення подій на Сході є те, що:

- «інформація формується і подається дещо **тенденційно** як прес-службами АТО, так і відповідними групами медіа»;
- «інформація доволі **дозована**, а надто щодо військових подій, наших втрат та мінських зустрічей. Аналітика є, але дуже різноскерована, край складно зорієнтуватись в тому, що насправді відбувається»;

- *медіа подають «погане відокремлення власних думок від фактів; недостатню глибину аналізу; забагато реагування, натомість мало власних тем, досліджень, моделювання. Журналістика здебільшого виглядає як констатація фактів. Натомість очікується допомога у тому, щоб зрозуміти події та їх рушійні сили, спрогнозувати подальший розвиток»;*
- *«поспішність, **неперевіреність інформації**, однобічність висвітлення, нечіткість посилань на джерела інформації, фактологічна база могла б бути сильнішою; варто подавати більше репортажів з місця подій; мало відчувається позиція місцевого населення як сторони у конфлікті».*

Деякі експерти надають такі пояснення вищезгаданим особливостям функціонування медіа в Україні:

- *«В Україні майже **не існує незалежних медіа**. Залежність втягує їх в конфлікт, що призводить до грубих порушень професійних стандартів та етичних норм»;*
- *«є ЗМІ, які демонструють **високий рівень дотримання стандартів**, хоча вони губляться на тлі інших. Низький рівень дотримання стандартів рештою ЗМІ, ймовірно, можна "списати" на **складну ситуацію в країні й на традиційні проблеми української журналістики**»;*
- *«Медіа **не встигають осмислювати події**, розуміти їх опуклість, шукати контекст і на жаль, просто ретранслюють декілька популярних розкручених джерел/особистостей. Це звичайно спричиняє до **зниження стандартів і нагнітання інформаційної істерії**».*

Також лунають думки на користь аргументації порушення звичного функціонування медіа в період військового часу:

- *«важко вірити зараз хоча б комусь. **Інформаційна війна** не дає змогу бути певною в достовірності, точності, повноті тощо»;*
- *«під час війни можливі **коливання в бік не дотримання стандартів**»;*
- *«В ситуації воєнного протистояння освітить факт с точки зрения двух (трех) противоборствующих сторон бывает практически невозможно. Поэтому большинство журналистов, отправляющихся освещать войну, чисто физически находятся на "своей" стороне, и с этих же позиций освещают все происходящее. Далее это освещение - уже **вопрос их совести и профессионализма**, который состоит в том,*

замалчивают ли они какие-либо факты, могут ли подняться до позиции общечеловеческой, гуманистической либо предпочитают изображать происходящее в **черно-белых красках** (свой - хороший, чужой - плохой)»;

- «Журналісти долають проблему відсутності досвіду висвітлення військових подій, по суті, здобуваючи нову кваліфікацію **військових кореспондентів**. При цьому, у переважній більшості, вони мають можливість висвітлювати локальні події, працювати з даними офіційних джерел, у яких часто сумніваються (наприклад, щодо кількості жертв). «Маршрути» у зоні військових дій визначає прес-служба АТО. Вести самостійну роботу без досвіду в таких умовах неможливо. Все це впливає на те, що інформація зі Сходу України подається не в повному обсязі».

4. Інтенсивність та спрямованість вживання «мови ворожнечі» різними медіа під час висвітлення воєнних подій на Сході країни.

Прояви вербальної агресії в медіа – нерідкість, адже всі медіа мають виконувати серед інших і критичну функцію. Проте повторювана агресія, спрямована на певні соціальні групи та суб'єкти, яка стає свого роду «кліше» або «нормою етики» - небезпечний прояв, що отримав назву «мова ворожнечі». Перший крок протидії цьому – це виявлення проявів такого типу повторюваної агресії, а також – розпізнавання її спрямованості. Ми запропонували експертам визначити, наскільки інтенсивно, на їхню думку, сьогодні використовується «мова ворожнечі» різними медіа за умов жорсткого інформаційного протистояння і власне під час висвітлення таких жорстоких подій військових протистоянь у нашій країні.

Які медіа, на Вашу думку, найбільше вживають «мову ворожнечі», висвітлюючи події на Сході країни? Оцініть за шкалою 0-5, де 0 – не вживають, 5 – найбільше вживають.

№	Джерела	«Мова ворожнечі» (0 / 1-5)
1.	Друкована преса	1,9
2.	Радіо	2,2
3.	Телебачення	3,4
4.	Інтернет: онлайнвидання / сайти новин	3,8
5.	Інтернет: соціальні мережі тощо	4,4

Найвищий прояв «мови ворожнечі» експерти помітили у соціальних мережах (4,4 бали в середньому), також високим він є в онлайнвиданнях (3,8), на телебаченні - трохи нижчим (3,4), а на радіо та у друкованій пресі він є найнижчим – 2,2 та 1,9 балів.

Загалом, ми отримали різні коментарі від експертів щодо даного явища у медіа, - дехто його розцінює як *необхідність* військового часу, що межує з політикою державної безпеки (як і цензурування та обмеження доступу до зарубіжних ресурсів), але більшість висловлюють *негативне ставлення* до проявлених таким чином стратегій мас-медіа:

- «Будь-який необережний вислів в умовах війни здатний погіршити ситуацію, змінити суспільну думку в негативний бік. ЗМІ мають оперувати перевіреними фактами. Коментарі - лише від легітимних джерел інформації. Джерела - надійні і перевірені. "Мова ворожнечі" поглиблює конфлікт»;

- "Мова ворожнечі" «спрямована не тільки на керівництво РФ, але й на російський народ, що може мати далекосяжні негативні наслідки»;

- «насторожує мова ворожнечі щодо мешканців Сходу та біженців. ... хотілося б, щоб ця проблема якось регулювалася, бо мова ворожнечі дуже часто зустрічалася у наших ЗМІ і до війни на Сході»;

- «Використання "мови ворожнечі" порушує моральні та етичні норми, розколює українське суспільство і повинно бути заборонено владою, наприклад, через Національну Раду з питань радіо і телебачення».

Деякі експерти виправдовують практики українських медіа щодо вживання «мови ворожнечі»:

- «Мова ворожнечі - технологія в умовах війни. ЗМІ грають пропагандистську роль. Правда програє пропаганді»;

- «Відверто: РФ є агресором, і щодо неї з її керівництвом включно Україна зобов'язана розмовляти "мовою ворожнечі". Аналогія з 1939 — 1941 роками, як на мене, є коректною і навіть вітається! **“Внутрішня” “мова ворожнечі” є неприпустимою, якщо не стосується осіб, які насильно змінюють конституційний устрій України.**»

А от питання спрямованості «мови ворожнечі» викликало певні складнощі, оскільки експертам видалось очевидним, проти кого і як вживається певна «пропаганда». Але незважаючи на це ми отримали неоднозначні відповіді:

Скажіть, проти яких осіб або соціальних спільнот вживається «мова ворожнечі» при висвітленні воєнних подій на Сході країни?

№	Джерела	Особи / спільноти, проти яких спрямовано «мову»
1.	Друкована преса	Групи "бойовиків" Проти супротивників, чи то "високих" посад, чи то до звичайних незгодних Самопроголошених ЛНР та ДНР; представників російських ЗМІ через нехтування професійними стандартами; нелегітимну владу Криму; політичних лідерів РФ з огляду на їхню позицію по Україні;

		<p>негативом позначені матеріали про УПЦ МП та РПЦ через їх позицію в україно-російському протистоянні</p> <p>Еліта Донбасу, декласовані елементи на певних територіях Сходу</p> <p>Якщо йдеться про видання, що відстоюють інтереси ДНР-івців або ЛНР-івців, то, звичайно, вони використовують мову ворожнечі щодо українських військових, українців, європейців, американців. Якщо говорити про українські газети-журнали, то це і люди, що воюють за ЛНР/ДНР, а також, на жаль, мешканці Донбасу та біженці</p> <p>В українських традиційних ЗМІ мова ворожнечі не культивується, а наявні випадки є природними. Найбільше вона спрямована проти Путіна, терористів, "ватників", "паркетних генералів", п'ятої колони та теперішніх та колишніх членів Партії регіонів</p> <p>ДНР, ЛНР, Путін, Росія, Правий сектор тощо</p> <p>Представники псевдореспублік, населення донецької та луганської областей, влада Росії</p> <p>Тих, що критикують владу або протистоять владі (Партія Регіонів, Комуністична партія, Східні регіони, Майдан, біженці)</p> <p>Росія, «ДНР», «ЛНР»</p> <p>"Язык вражды" используется всеми сторонами противостояния. Если украинские медиа выступают против террористов и боевиков (тех, кто сам себя считает "повстанцами" и "ополченцами"), то медиа России, Крыма и так называемых ДНР-ЛНР, в свою очередь, силовиков Украины называют карателями, украинское правительство - хунтой и фашистами, протестантов на Майдане - боевиками и т.д.</p> <p>У друкованій пресі, яка виходить в Києві це безумовно "терористи", ті які зі зброєю в руках підтримують ДНР і ЛНР та соціальні прошарки, які лояльні до цієї спільноти - "лугандони", ватники тощо;</p> <p>В російській і проросійській пресі з останього часу ці вирази м'якші - "силовики, подконтрольные Киеву", "нелегитимные войска", хоча ще донедавна від «українських фашистів» і «неофашистів» просто рябіло в очах</p>
2.	Радіо	<p>Путін, Росія, терористи</p> <p>Радіо повторює ті ж позиції, що стосуються друкованих ЗМІ</p> <p>Російські найманці</p> <p>На українському радіо мова ворожнечі щодо тих, хто воює за ЛНР/ДНР, наприклад, "терористи"</p>
3.	Телебачення	<p>Бойовики, сепаратисти</p> <p>Путін, Росія, терористи, Порошенко і його команда (телеефір позначений такими ж маніпуляціями та порушеннями стандартів)</p> <p>Політики зі Сходу, російські найманці, терористи із місцевих ДНР-івці, ЛНР-івці та їхні симпатики, окрім цього вживається мова ворожнечі щодо чоловіків, які не служать зараз у війську (наприклад, в одному із сюжетів у синхроні український військовий назвав їх "девочки", тим самим вжив мову ворожнечі щодо таких чоловіків, ну й, щодо жінок також)</p> <p>ДНР, ЛНР, Путін, Росія, Правий сектор тощо</p> <p>Представники псевдореспублік, населення донецької та луганської областей, влада Росії</p> <p>Тих, що критикують владу або протистоять владі (Партія Регіонів, Комуністична партія, Східні регіони, Майдан, біженці)</p> <p>Росія, «ДНР», «ЛНР»</p> <p>(те ж саме - меседжі абсолютно однакові)</p>
4.	Інтернет: онлайнвидання / сайти новин	<p>Бойовики, сепаратисти, російські війська</p> <p>Всі учасники конфлікту</p> <p>(онлайн видання - не виняток, тут найбільше недостовірної інформації)</p>

		та конфліктних матеріалів)
		Громадяни Росії, терористи зі Сходу, декласовані елементи міст Донбасу
		Проросійські видання: українські військові, політики, українці взагалі, мешканці західних регіонів України, європейці, американці.
		Українські видання: ДНР-івці, ЛНР-івці, їхні симпатички
		ДНР, ЛНР, Путін, Росія, Правий сектор тощо
		Представники псевдореспублік, населення донецької та луганської областей, влада Росії
		Тих, що критикують владу або протистоять владі (Партія Регіонів, Комуністична партія, Східні регіони, Майдан, біженці)
		Росія, «ДНР», «ЛНР»
		(саме он-лайн видання дуже оперативно намагаються цитувати очевидців і учасників подій і відповідно не "ставлять фільтру" щодо "мови ворожнечі", яка імпліцитно присутня в їх висловлюваннях)
5.	Інтернет: соціальні мережі тощо	Бойовики, сепаратисти, російські військові, Путін
		Всі учасники конфлікту
		Проти всіх!
		Дискурс соціальних мереж практично переповнений мовою ворожнечі - найбільше! Багато порушень на етнічному ґрунті - хохла, бандерівці, ватники, кропи, майданути...
		Громадяни Росії, терористи зі Сходу, декласовані елементи міст Донбасу
		Українські військові, українці, мешканці західних регіонів України, мешканці східних регіонів України, біженці зі Сходу, мешканці Криму, мешканці Росії, чеченці, сирійці, європейці загалом, американці загалом, військові НАТО, російські військові, ЛНР-івці / ДНР-івці, літні люди / пенсіонери
		ДНР, ЛНР, Путін, Росія, Правий сектор тощо
		Представники псевдореспублік, населення донецької та луганської областей, влада Росії
		Тих, що критикують владу або протистоять владі (Партія Регіонів, Комуністична партія, Східні регіони, Майдан, біженці)
		В соціальних мережах і "мова ворожнечі" застосовується до української військової верхівки, російських митців, які ствержуються в антиукраїнській пропаганді і героїзації військових групувань зі Сходу

Отже, в цілому експерти не проводять великої різниці між тим, на яких суб'єктів спрямована мова ворожнечі в тих чи інших медіа, зазначаючи, що «меседжі абсолютно однакові». Окрім того, деякі експерти здатні розділити медіа на «українські» та «проросійські», розрізняючи різноспрямовані вектори «мови ворожнечі».

Таким чином, з одного боку, для більш глибокого вивчення даного питання потребується конкретизація медіа, про які ми хочемо більше дізнатися, а з іншого – вивчення загально розповсюдженої та вживаної в зовсім різних медіа риторики, агресивно налаштованої до різних соціальних суб'єктів та груп.

Висновки

Таким чином, хоча і в доволі стислому вигляді, ми отримали думки експертів щодо дотримання чи порушення різними медіа журналістських стандартів під час висвітлення воєнних подій на Сході країни.

- 1. Найбільш популярними джерелами інформування експертів щодо перебігу воєнних подій на Сході країни є онлайнвидання** (4,6 балів у середньому) та **соціальні мережі** (4,1), по 3 бали інтенсивності споживання отримують **телебачення і власні спостереження та джерела**. На останніх позиціях за інтенсивністю споживання **радіо** (1,9) та **друкована преса** (2 бали).
- 2. Рейтинг довіри експертів до вживаних джерел щодо перебігу воєнних подій на Сході країни** містить на першому місці **власні спостереження та джерела** (4,3 бали), далі - **онлайнвидання, соціальні мережі, знайомі-колеги** (по 3,3 бали) та **знайомі-друзі** (3,2), а інші джерела дістають трохи менше балів. Споживання **інтернету** є трохи більш інтенсивним, аніж прояв довіри до нього, а от **власним спостереженням та джерелам** експерти довіряють набагато більше, аніж користуються ними.
- 3. Дотримання основних стандартів професійної журналістики різними медіа під час висвітлення воєнних подій на Сході країни** отримує сукупну оцінку експертів «вище середнього», а найвище оцінено **своєчасність** (оперативність) – 3,6 балів. Майже на рівні середнього балу експерти оцінюють **достовірність** та **баланс точок зору** – 2,8 та 2,7 балів.
- 4. Найбільш інтенсивний прояв «мови ворожнечі»** експерти помітили у соціальних мережах (4,4 бали в середньому), також високим він є в онлайнвиданнях (3,8), на телебаченні трохи нижчим (3,4), а на радіо та у друкованій пресі він є найменш інтенсивним – 2,2 та 1,9 балів. Дехто з експертів розцінює дане явище в медіа як необхідність військового часу, що межує з політикою державної безпеки (як і цензурування та обмеження доступу до зарубіжних ресурсів), але більшість висловлюють все-таки негативне ставлення до проявлених таким чином стратегій мас-медіа.
- 5. Спрямованість вживання «мови ворожнечі»** під час висвітлення воєнних подій на Сході країни не демонструє великих відмінностей поміж різними

медіа. «Мова ворожнечі» вживається до «ЛНР, ДНР, щодо мешканців Донбасу, переселенців зі Сходу», «проти Путіна, терористів, "ватників", "паркетних генералів", п'ятої колони та теперішніх і колишніх членів Партії регіонів», церков різних патріархатів і т.п. «Якщо йдеться про видання, що відстоюють інтереси ДНР-івців або ЛНР-івців, то, звичайно, вони використовують мову ворожнечі щодо українських військових, українців, європейців, американців» тощо.

Таким чином, з одного боку, для більш глибокого вивчення даного питання потребується конкретизація медіа, про які ми хочемо більше дізнатися, а з іншого – вивчення загально розповсюдженої та вживаної в зовсім різних медіа риторики, агресивно налаштованої на різних соціальних суб'єктів та групи.

Коментарі експертів:

«В Україні майже не існує незалежних медіа. Залежність втягує їх в конфлікт, що призводить до грубих порушень професійних стандартів та етичних норм»

«Журналістика здебільшого виглядає як констатація фактів. Натомість очікується допомога у тому, щоб зрозуміти події та їх рушійні сили, спрогнозувати подальший розвиток»

«Під час війни можливі коливання в бік не дотримання стандартів»

«Використання "мови ворожнечі" порушує моральні та етичні норми, розколює українське суспільство і повинно бути заборонено владою, наприклад, через Національну Раду з питань радіо і телебачення»

Дослідження здійснювалось Академією Української Преси (АУП) за участі вчених Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Дослідження фінансується Міжнародним фондом "Відродження". Погляди та висновки, викладені у цьому звіті, належать авторам